

علی مسیو؛ مغز متفکر و پیشوای گمنام مشروطیت

۱۲ مرداد ۱۳۹۴ ساعت ۲۱:۵۹

در شکل گیری و نیز مبارزات جنبش مشروطه اگر چه تلاشها و جانفشانی های تمام مرم ایران به چشم می خورد و تمام هم میهنان در آن شریک بوده اند، اما سهم برخی از مناطق کشور مانند گیلان و آذربایجان در این قیام ملی، کلیدی و انکار ناپذیر می باشد. در این میان نیز جایگاه آذربایجان منحصر به فرد است، اگر چه دلایل زیادی برای نقش بارز و اهمیت ایالت آذربایجان در آن دوره می توان برشمرد، اما مهمترین دلایل آن عبارتند از: ۱. ولیعهد نشین بودن تبریز و گمارده شدن به حکومت آذربایجان به مشابه تمرین و تضمینی برای پادشاهی در آینده ۲. همسایه بودن ایالت آذربایجان با دو دولت مهم آن روزگار یعنی روسیه تزاری و عثمانی و دروازه ورود افکار و تکنولوژی نوین به ایران.

امید شمیزی خلجان- بدون شک جنبش مشروطه در تاریخ معاصر ایران دارای اهمیت بسیاری است. اگر چه نقطه اوج جنبش مشروطه به شکل مشخص و بارز از دوره مظفر الدین شاه شروع و با امضای فرمان مشروطه در ۱۴ مرداد ماه ۱۲۸۵ هـ ش توسط مظفر الدین شاه رسمیت یافته و پس از آن نیز در حوادث و رویدادهای مربوط به خلفای وی، محمد علی میرزا و احمد میرزا ادامه می یابد اما علل و دلایل پیدایش آن را باید در دوره های قبل از آن و مخصوصا از اوایل قرن ۱۹ میلادی جست و جو کرد.

شکستهای پی در پی ایرانیان از روسیه تزاری و از دست دادن مناطق مهمی از کشور، شروع آشنایی تحصیل کردگان و روشنفکران ایرانی با آثار نویسندگان و اندیشمندان غربی، شروع دوره تنظیمات (۱۸۳۹) و همچنین مشروطه اول عثمانی (۱۸۷۶) و همچنین شروع حرکات و جنبشهای انقلابی در روسیه از مهمترین دلایل تاثیر گذار بر مشروطیت خواهی ایرانیان بوده اند. همچنین آثار و تاثیرات جنبش مشروطه محدود به دوره وقوع آن نبوده و به یقین تمامی تاریخ سیاسی و اجتماعی معاصر پس از خود را تحت تاثیر قرار داده است.

در شکل گیری و نیز مبارزات جنبش مشروطه اگر چه تلاشها و جانفشانی های تمام مرم ایران به چشم می خورد و تمام هم میهنان در آن شریک بوده اند، اما سهم برخی از مناطق کشور مانند گیلان و آذربایجان در این قیام ملی، کلیدی و انکار ناپذیر می باشد. در این میان نیز جایگاه آذربایجان منحصر به فرد است، اگر چه دلایل زیادی برای نقش بارز و اهمیت ایالت آذربایجان در آن دوره می توان برشمرد، اما مهمترین دلایل آن عبارتند از: ۱. ولیعهد نشین بودن تبریز و گمارده شدن به حکومت آذربایجان به مشابه تمرین و تضمینی برای پادشاهی در آینده ۲. همسایه بودن ایالت آذربایجان با دو دولت مهم آن روزگار یعنی روسیه تزاری و عثمانی و دروازه ورود افکار و تکنولوژی نوین به ایران.

در مورد رهبران و سران قیام مشروطه در آذربایجان مانند ستارخان، باقرخان وثقه الاسلام تبریزی کم و بیش مطالب و مباحث زیادی مطرح و نوشته شده است. اما فعالان و مشروطه طلب هایی نیز وجود دارند که بنابر دلایلی با وجود تاثیر بسیار بر این جنبش آنچنان که باید و شایسته است مورد بررسی و کندوکاو قرار نگرفته اند. اشخاص برخواسته از آذربایجان را که با تفکرات، نوشته ها و یا فعالیتهای خود به ترویج و گسترش مشروطه یاری نموده اند را در دو گروه می توان خلاصه کرد. آنهایی که با نوشته ها و افکار خود قبل از شروع قیام مقدمات مشروطه را آماده کردند مانند: عبد الرحیم طالبوف تبریزی و میرزا فتحعلی آخوندزاده و نیز اشخاصی که به شکل مستقیم در این جنبش آزادی خواهانه و عدالت طلبانه ملی سهیم بوده اند که بدون شک، کربلایی علی مسیو، حیدرخان عموغلی، سید حسن تقی زاده، محمد علی تربیت، سید جلیل اردبیلی و شیخ محمد خیابانی از آن جمله اند. این طیف از فعالین مشروطه که منتصب به حزب دموکرات عامیون بودند و مرام سوسیال دموکراسی انقلابی را دنبال می کردند، و در مقابل حزب اعتدالیون عامیون قرار داشتند که محافظه کار بودند و بیشتر از افراد نزدیک به شاه، ملاکین و روحانیون سنتی تشکیل یافته بود. در این نوشته به بررسی مختصر فعالیتهای و اندیشه های تنی چند از این طیف از روشنفکران عصر مشروطه همچون کربلایی علی مسیو، حیدرخان عموغلی و شیخ محمد خیابانی پرداخته شده است.

علی مسیو، مغز متفکر و پیشوای گمنام مشروطیت

کربلایی علی مسیو یکی از بنیانگذاران و فعالان اجتماعيون عاميون (حزب سوسیال دمکرات انقلابی ایران) است، همچنین از وی به عنوان یکی از اولین فعالان و بنیانگذاران جنبشهای کارگری در ایران نام برده شده است. اما بدون شک مهمترین تاثیر وی در انقلاب مشروطه و به خصوص در طول دوره استبداد صغیر ایجاد مرکزی سری به نام مرکز غیبی تبریز می باشد، که این مرکز به عنوان هسته مرکزی اجتماعيون عاميون فعالیت می کرده است. وی روابط بسیار نزدیکی با انقلابيون روس و قفقازی مانند نریمان کربلایی نجف اغلو (نریمان نریمانف) انقلابی مشهور و هم‌رزم لنین داشت، به طوری که پیوند تشکیلاتی مرکز غیبی با گروه همت باکو کتمان ناپذیر است، تا آنجایی که لنین نامه ها و مانیفیست های خود را که از اروپا می فرستاد از راه تبریز به تفلیس و باکو رسانده می شد. وی به کمک همفکران خود، حاج علی دوافروش و رسول صدقیانی حوزه های اجتماعيون عاميون را به شکلی بسیار دقیق و منظم سازماندهی کرد و همچنین با تلاشهای وی مرامنامه سوسیال دموکراتهای کارگری روسیه به فارسی ترجمه و در اختیار مجاهدین و انقلابيون ایرانی قرار گرفت.

در باره زندگی شخصی کربلایی علی مسیو برخلاف دیگر رهبران مشروطه اطلاعات کمی در دست است. وی فرزند حاج محمد باقر تبریزی می باشد، که در محله نوبر تبریز تولد یافته و رشد کرد. علی مسیو تنها فرزند خانواده بود و پدرش به بازرگانی اشتغال داشت، وی نیز به مانند پدر حرفه بازرگانی را برگزید و در تبریز کارخانه چینی سازی دایر کرد. به سبب حسن نیت و اخلاق نیکویی که داشت مورد اعتماد و احترام شدید مردم بود. علی مسیو به اروپا، عثمانی و قفقاز سفر کرده بود و این مسافرتها موجبات آشنایی وی با جهان نوین آن روزگار را برایش فراهم آورد. وی به زبان فرانسوی و تاریخ اروپا به ویژه انقلاب فرانسه تسلط کامل داشت و در صحبتها و نطقهای خویش معمولاً از انقلاب فرانسه مثال می آورد و بدین جهت به کربلایی علی مسیو شهرت یافت.

خانه علی مسیو که توسط شهرداری تبریز مرمت شده است در خیابان ارتش جنوبی، کوچه صدر قرار دارد.

نبوغ و استعداد وی در سازماندهی و به ویژه فعالیت پنهان کاری بی نظیر بوده است. مرکز غیبی به رهبری علی مسیو پس از جذب افراد روشنفکر و زحمتکشان مستعد و برقراری تماس شخصی با آنها، با آزمایشهای گوناگون صداقت فرد مورد نظر را می سنجید و سپس فرد مورد نظر را پس از انجام آموزش و تعلیمات برای فعالیتهای سری و پر مخاطره به کار میگرفت. پس از مرکز، مسئولین حوزه ها قرار داشتند که هر یک مسئول ۷ تا ۱۱ انقلابی بودند و افراد هر حوزه دستورات حزبی را از مسئول همان حوزه دریافت می کردند. از نکات جالب فعالیت مخفی مرکز غیبی این بود که برای مدت طولانی اعضای حوزه ها برای اینکه شناخته نشوند جز در تاریکی با یکدیگر روبرو نمی شدند. گزندگان (مامورین) دولتی و فراش های محلات که توسط فئودالها و مرتجعین وابسته حمایت می شدند، برای آزار و اذیت و حتی شکنجه و اعدام اعضای اجتماعیون عامیون و بویژه اعضای مرکز غیبی دستور اکید داشتند. با این حال مرکز غیبی به رهبری علی مسیو به تشکیل و تربیت واحدهای مسلح مردمی در دفاع از مشروطه پرداخت و چهره هایی چون باقر خان و ستارخان در اثر این ابتکار بدل به قهرمانان انقلاب شدند.

سرانجام علی مسیو در شرایطی که قوای تزار از مرز گذشته و شروع به ورود به تبریز کرده بودند و مجاهدین در شرایط سختی در حال ترک شهر بودند به مرگ طبیعی درگذشت. در مورد چگونگی مرگ وی اختلاف وجود دارد. پس از ورود قوای روس به تبریز خانه وی تاراج شد و دو پسر ۱۸ و ۱۶ ساله وی که از همزمان علی مسیو نیز بودند در روز عاشورای سال ۱۲۹۰ خورشیدی به همراه ۶ تن دیگر از آزادی خواهان که ثقة الاسلام نیز در میان آنان بود اعدام شدند. از نکات جانسوز و تکان دهنده این واقعه این است که، هنگامی که حسن پسر ۱۸ ساله علی مسیو را بالای چوبه دار بردند وی فریاد (زنده باد ایران و زنده باد مشروطه) را سر داد.

ادامه دارد . . .

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۲۰۶۵۸/علی-مسیو-مغز-مسیو-پیشوا-متفکر-مغز-مسیو-علی/۲۰۶۵۸>